

OECD Insights

Human Capital: How what you know shapes your life

Summary in Turkish

OECD Gözlemleri

İnsan Sermayesi: Ne bildiğiniz yaşamınızı nasıl şekillendiriyor

Türkçe Özet

Son birkaç on yıl içinde çalışma dünyası muazzam bir değişime tanıklık etti. İmalat işleri gelişmiş ülkelerin çoğundaki işgücünün daha da küçük bir yüzdesini oluştururken, imalat sektöründeki maaşlar genel olarak diğer sektörler ile paralellik göstermedi. Artan oranda, gelişmiş ülkelerde ekonomik başarının anahtarını – çağrı merkezi çalışanlarından mimarlara, öğretmenlerden finans personeline dek her şeyi kapsayan bir kategori olan – “bilgi” işçileri oluşturuyor.

Yeni gelişmekte olan bu bilgi ekonomisinden bireylerin ve ülkelerin yararlanabilmeleri büyük ölçüde sahip oldukları insan sermayesine, yani eğitimlerine, nitelik, beceri ve yeteneklerine bağlı. Sonuç olarak, hükümetler gitgide insan sermayesi çitasını yükseltmeye ilgi gösteriyorlar. Bunu yapabilecekleri en önemli yollardan birisi olan genel ve mesleki eğitim, günümüzde ekonomik büyümenin desteklenmesinde önemi gittikçe artan etmenler olarak görülüyor.

Ancak, formel eğitim, ki genellikle dört-beş yaştan onlu yaşların sonlarına ya da 20'lerin başlarına dek sürüyor, insan sermayesinin oluşumunda sadece bir parça rol oynuyor. Birçok bakımdan insan sermayesi oluşumunu eğitimden çok, yaşam boyu devam eden bir süreç olan *öğrenim* anlamında düşünmekte yarar var.

Ekonomi ve istihdam açısından, yaşam boyu öğrenim için söz konusu insan potansiyeli daha da önem kazanıyor. Eski işler emeğin daha ucuz olduğu yerlere göçerken, hızla değişen teknolojiler yakın zamana dek pek varlık göstermeyen işler yaratıyor ya da çalışanların işlerini yapmaları için bilmeleri gerekenlerde köklü değişiklikler yapıyor. Sonuç olarak insanların beceri ve kabiliyetlerini çalışma hayatları boyunca geliştirmeye devam etmeleri gerekiyor.

Bu özetle insan sermayesi kavramı, söz konusu sermayenin ekonomik büyüme açısından artan önemi, hükümetlerin ve ülkelerin bunu erken çocukluk yaşlarında, formel eğitim yaşlarında ve yetişkin yaşlarında ne şekillerde geliştirebilecekleri ele alınıyor.

İnsan sermayesi nedir?

İnsan sermayesi kavramının izi sürülürse, en azından 18. yüzyıl İskoç ekonomisti Adam Smith'e kadar geri gidilebilir. Ama bunun önemli bir ekonomik kavram olarak ortaya çıkmaya başlaması, asıl 1950'lerin sonlarında ve 60'lı yıllarda oldu. O zaman Theodore Schultz gibi ekonomistler refah ve ekonomik büyümenin sağlanmasında eğitim ve uzmanlığın rolünü anlatmak için ekonomide çoktandır yerleşmiş bir kavram olan "sermaye" metaforunu kullanmaya başladılar.

Bu ekonomistler insanların genel ve meslek eğitimlerine yatırım yaparak uzun vadeli getiri sağlayabilecek bir beceri ve kabiliyet stoku (sermaye) oluşturduklarını ileri sürdüler. Bu yatırımın ulusal ekonomilere de yararı olabilir ve ekonomik büyümenin güçlendirilmesine yardımcı olabilir.

Öyleyse, esas itibariyle, insan sermayesi geniş anlamda bireylerin genel ve mesleki eğitim yoluyla edindikleri beceri ve öğrenim ile kendi doğal yetenek ve kabiliyetlerinin bir bileşimini kapsar şekilde tanımlanır. (Bazen sağlık da bu kapsama girer.) İnsan sermayesi kavramını şevkle benimsemiş olan iş dünyası ise, insan sermayesi kavramını daha dar tanımlama eğiliminde olup bu kavramı esas itibariyle işgücünün bir şirketin ya da belirli bir sektörün başarısıyla doğrudan ilgili beceri ve yetenekleri olarak görmektedir.

Getirisi var mı?

İnsan sermayesi ekonomik olan ve olmayan çok çeşitli yararlar sağlar. Gerçekte, en büyük yararlarından bazıları ekonomik olmayabilir, ör. daha iyi sağlık, daha uzun ömür, ve toplum yaşamına daha fazla katılım olanakları gibi.

Ekonomik olarak, insan sermayesinin getirileri bireyin refahı ve ulusal ekonomi açılarından anlaşılabilir. Bireysel düzeyde, insanın eğitim seviyesi yükseldikçe geliri de hızla artma eğilimindedir. Danimarka ve Yeni Zelanda gibi bazı OECD ülkelerinde üniversite eğitimi görmüş insanların gelirleri orta öğretimi bitirenlere kıyasla %25 daha yüksek. Diğer ülkelerde bu fark daha da dikkat çekici olup %120'ye kadar çıkabiliyor. Bu arada, bireylerin eğitime harcadıkları her bir yıl için ekonomiler zamanla %3 ila %6 üretim artışı görebiliyor.

İnsan sermayesi neden daha önemli hale gelebiliyor?

Son yıllarda dikkatlerin insan sermayesinin ekonomik rolü üzerinde odaklanmasına yol açan bir dizi etmen bir araya gelmiş bulunuyor. Bu etmenlerin en önemlilerinden biri, imalat sektöründeki mal ve metalara daha az, buna karşılık verilere, bilgi üretimi ve yönetimine daha fazla dayalı olan bilgi ekonomisinin yükselişi. Bu eğilim Google gibi şirketlerin ortaya çıkmasında ve insanların ne tür işler yaptıklarındaki tedrici değişimde açıkça görülüyor: 1995 yılında OECD ülkelerinde çalışanların %28'den biraz fazlası sanayide, %63'ten fazlası ise hizmetlerde idi; 10 yıl sonra ise, sanayi %25'in biraz altına düşerken hizmetler %69'un üzerine çıktı.

Küreselleşme de insanların çalışma şekillerini ve yaptıkları işleri değiştiriyor. Günümüzde şirketler yerkürenin dört bir yanına dağılmış üreticiler ve tedarikçilerden oluşan, eşgüdüm için ileri iletişim araçlarını kullanan uzun zincirlere dayalı olarak faaliyet gösteriyor. Aynı şekilde, gelişmekte olan ülkelerde daha ucuz emek

bulunabilmesi sonucu bazı imalat işleri, hatta yazılım programcılığı gibi bazı daha üst seviye işler, gelişmiş ülkelerden diğer ülkelere kayıyor.

Son bir neden de toplumların yaşlanması. Demografik değişimler nedeniyle, birçok gelişmiş ülkede yaş ortalaması yükseliyor. Bunun sonucu gelecekte daha az sayıda aktif çalışanlara bağımlı olarak yaşayan emeklilerin sayısı artacak. Sonuç olarak, birçok ülke insanların daha uzun süre işgücü içerisinde kalmasını sağlamaya bakıyor. Bunu yapmak için, öyle görülüyor ki, insanların becerilerini ve öğrenimlerini yenileyip güncelleştirmeleri gerekecek.

Erken çocukluk yaşları neden önemli?

Çok küçük çocukların bakım ve eğitim sorunu gitgide daha fazla ilgi çekiyor. Bu düşünce, bir yandan da, artık evden çıkıp iş hayatına atılan kadınların arttığı bir dönemde çocuklara nasıl bakılacağı şeklinde tamamen pratik bir düşünceyle destekleniyor. Oranlar değişmekle birlikte bazı ülkeler son yıllarda çok ani sıçramalara tanık oldu: İspanya'da 1994 yılında kadınların üçte birinden biraz azı çalışırken; on yıl sonra bu oran %50'ye yükseldi.

Bir dereceye kadar bu artışlarda kadınların anne olduktan sonra da işgücü içerisinde kalma yönündeki kendi istekleri etkili oluyor. Ama başta İngilizce konuşulan ülkeler olmak üzere bazı ülkeler, ebeveynlerin çalışmaya devam etmelerini aktif bir şekilde teşvik ediyor. Bunun nedeni, bir ölçüde, anne-babanın ikisinin de çalışmadığı ya da sadece birinin çalıştığı ailelerde çocukların yoksulluk içinde yaşamaları olasılığı. Bu kaynak yetersizliği, çocuğun eğitsel ve sosyal gelişimini ciddi bir şekilde engelleyip yetişkinlikte de devam edebilen sorunlar oluşturabiliyor.

Dolayısıyla, çalışan kadınların artmasıyla birlikte çocuk bakımına duyulan talep de artıyor. Birçok OECD ülkesinde bu talep özel sektör tarafından karşılanırken, hükümetler sınırlı bir hizmet veriyor. Bakımın kalitesi ve erken çocukluk yaşlarındaki gelişime katkısı, örneğin İskandinav ülkelerindeki çok gelişmiş çocuk bakımı ve eğitim sistemiyle karşılaştırıldığında bazı kaygılara zemin oluşturuyor.

İskandinav ülkelerinde çocuk bakımı konusunda bütünsel bir yaklaşım uygulanıyor. Bakım ile eğitim arasında sıkı bir bağlantı kurulup çocukların ilkokula yumuşak geçiş yapması sağlanıyor. Bunun tersine, kimi çocuk bakımı sistemleri ya bakım ya da, bazı durumlarda, eğitim üzerinde odaklanma eğilimindedir. Odaklanma eğitim üzerinde ise, çocuk yuvaları kendi işlevlerini, İskandinav ülkelerindeki yaşama hazırlık amacı gibi değil de, daha ziyade okula hazırlamak şeklinde görebiliyor. Bu sistemler ayrıca çok küçük çocukların çeşitli oyunlar oynayarak öğrenmesini mümkün kılacak en uygun yöntemler de olmayabiliyor.

Kaliteli çocuk bakımı ve eğitim bütün çocuklar için yararlıdır. Ama asıl yoksul ya da göçmen kökenli çocuklar için özellikle önemli olabilir. Gerçekte, potansiyel yararların boyutları birçok eğitim ekonomisti tarafından hükümetlerin bu alana yeterli yatırım yapmadığını ileri sürmelerine yol açmıştır.

Eğitim nasıl karşılık veriyor?

Formel eğitim yılları insan sermayesi oluşunu ve gençlerin daha sonra hayatlarında geçimlerini kazanmalarını sağlayacak bilgi ve beceriler geliştirmelerinin sağlanması açısından çok önemlidir. Ne yazık ki birçok OECD ülkesinde gençlerin yaklaşık beşte biri orta ğretimi bitirmiyor, bunun sonucu gençlerin iş bulma olanakları ve gelir potansiyelleri ciddi boyutlarda sınırlanmış oluyor. Gelişmiş ülkelerin çoğunda makul lde güvenceli ve iyi ücretli imalat işleri bulma olanakları azalırken, bu gençlerin durumu daha da zorlaşıyor. Okulu erken bırakan gençlerin genellikle eğitim sistemi içinde “başarısız” oldukları ileri sürülüyor. Ama gençleri başarısız kılanın aslında eğitim sistemi olduğunu söylemek daha doğru olabilir.

Eğitim sistemini daha verimli hale getirmek için ne yapılabilir? Özellikle Finlandiya gibi öğretmenlere yüksek seviyede bir eğitimin verildiği, sınıfta bir hayli özerklik tanındığı ülkelerdeki öğrencilerin uluslararası performansının yüksek olması karşısında dikkatler gitgide ğretmen kalitesinin önemine çevriliyor. Özerklik aynı zamanda okullar için de önemli bir husus. OECD’nin PISA testlerinde kaynakların tahsisinde ve ğretmen atamalarında daha fazla özgürlüğe sahip olan okulların daha iyi sonuçlar elde ettiğine dair bazı veriler var.

Tüm eğitim sistemlerinde birçok ülkede gençlere gerek orta, gerekse yüksek ğretim seviyesinde tamamen akademik ğretim yerine mesleki kurslar izlemeleri için daha fazla olanaklar sunulmasına yönelik çok şey yapılabilir. Yüksek ğretimde st seviyede araştırmalar yapılması ve akademik standartların yükseltilmesine yönelik yarış içinde mesleki eğitime, bir başka deyişle, öğrencilere belirli bir sektöre yönelik beceriler sağlayan eğitime, birçok gelişmiş ülkede genellikle daha az kaynak ayrılıyor.

Kaliteli niversite eğitimi elbette yeni teknolojilerin yaratılması ve kullanımını hızlandırarak ulusal ekonomilere muazzam yararlar sağlayıp ulusal insan sermayesi stokuna da önemli bir katkı yapabilir. OECD’den Andreas Schleicher bunun birçok Avrupa ülkesinin gerilemekte oldukları bir alan olduğunu ileri sürüyor. niversitelerden mezun olan ğrenci sayısı bakımından, renđin İskandinav lkeleri ve Kore gibi lkeler Fransa ve Almanya gibi büyük ekonomileri geçiyor. Bu da söz konusu ülkelerin “artık bilgi ve beceriler geliştirmede dünya liderleri arasında olmadıklarının” bir işareti olsa gerek.

Muhtemelen Avrupa hkmetleri, bütün dünyada sürekli tartışmalara kaynaklık eden eğitime en iyi nasıl kaynak tahsis edilebileceği konusunu masaya yatırarak bu duruma karşılık verecek. Ortalama olarak, OECD hkmetleri GSYİH’nın yaklaşık %5’ini eğitime harcarken, yüksek ğretim öğrencilerine ilk ğretim seviyesinin iki katı mali kaynak ayrılıyor. Ama mezun olduklarında niversite ğrencilerinin diğer kişilerden bir hayli daha fazla kazanmaları olası olduğundan, birçok ülkede eğitimlerinin maliyetinin bir bölümünü kendilerinin ödemesini yönelik uygulamalarda bulunuldu.

Bu uygulamalar sosyal hakkaniyet açısından anlamlı olabilir: Genel olarak, yoksul kökenli gençler yüksek öğretimde büyük oranda daha az temsil ediliyorlar. Durumu iyi olmayan anne-babalardan vergi ödeyerek kendi çocuklarının hiç girmeyeceği üniversitelere fon sağlamalarını istemenin haksızlık olduğu ileri sürülebilir. Madalyonun diğer yüzünde ise, örneğin, sübvansiyonlar, hibeler ya da cömert ğrenci kredileri aracılığıyla yeterli olanaklar sağlanmadığı takdirde, yüksek öğretimin paralı olması,

yoksul kökenli öğrencilerin bu kurumlara girmesinin önüne daha da fazla engel çıkarabilir.

Mesleki eğitimin rolü nedir?

Gelişmiş ülkelerin çoğunda nüfusun yaşlanması insanların üzerinde daha geç emekliliğe ayrılmaları yönünde baskı oluşturuyor. Sonuç olarak, bu insanların çalışma hayatındaki hızlı değişimlere ayak uydurabilmek için eğitim ve becerilerini tazeleyip güncelleştirmelerine artan oranda gerek duyuluyor. Ancak, bu durum sadece meslek yaşamlarının sonuna yaklaşanları etkileyen bir şey değil. İşgücü içerisindeki her yaşta insanın beceri seviyesini yükseltmesi gerekiyor. Bu ise onların gelirlerini arttırabilmelerini ya da işlerini kayb ettiklerinde yeni iş bulabilmelerini daha kolaylaştırıyor.

Ne yazık ki, yetişkin eğitimi işgücünün tümüne eşit bir şekilde dağılmış değil. Yaşları daha genç, mevcut beceri düzeyleri daha yüksek olan emekçilerin işverenlerinden eğitim almaları daha olası. Aslında, bunu alma olasılığı en az olanlar eğitime en çok gerek duyanlar, yani daha yaşlı çalışanlar ve sınırlı bir eğitime sahip olan emekçiler. Farklılıklar cinsiyetler ve ülkeler arasında da var. OECD ülkelerinin çoğunda erkekler kadınlardan daha fazla eğitim alıyorlar. Danimarka'da çalışanlar kariyerleri boyunca neredeyse 1,000 saat formel olmayan, işle ilgili eğitim alıyorlar; İtalya'da ise, 100 saatten az alıyorlar.

Birçok ülkede hükümetler de devreye girerek eğitim verilmeyen emekçilere yardımcı olmaya çalıştılar. Bazı ülkeler işverenlerden eğitim harcı alıyor ve bu harçlar, merkezi eğitim fonları oluşturulması dahil, değişik şekillerde harcanabiliyor. Eğitim programlarının başarılı olmasında herkesin çıkarının olmasını sağlamak amacıyla hükümetin, işverenlerin ve çalışanların yer alıp eğitimin finansmanına katkıda buldukları ortak finansman fikri de ilgi görüyor. Örneğin, Kanada yetişkin eğitiminin finansmanı için düşük ücretli emekçilere kendilerinin tasarruf ettikleri her bir dolar başına üç dolara kadar ödeme yapılan özel bir tasarruf hesapları sistemini deniyor.

Ancak, finansman yollarının doğru bir bileşimi olsa bile, motivasyon yetişkinler için önemli bir husus olmaya devam ediyor. Birçok durumda çalışmanın ve aile geçindirmenin üzerlerinde yarattığı baskı nedeniyle yetişkinler daha fazla öğrenim için zamanları olmadığını düşünebilirler. Bu engel, yetişkinlere daha uzun sürelerde ve kendi durumlarına uygun bir hızda yeni beceriler kazanma olanağı tanınarak, hiç değilse kısmen, ortadan kaldırılabilir. Kore'de 1998 yılından beri uygulanmakta olan Kredi Bankası Sistemi ilk beş yılında 25,000 kişinin formel bir kalifikasyon için gerekli kredileri toplamasını sağladı.

Önümüzde ne gibi sorunlar duruyor?

20. yüzyılda kitlesel eğitim muazzam bir büyüme göstererek, çok daha fazla kişiye çok daha fazla okul eğitimi sağladı. Bugün gelişmiş ülkelerde zorunlu eğitim gençlerin okulda harcamaya razı oldukları süre açısından sonunda doğal sınırlarına dayanıyor. Öyleyse, gelecekte insan sermayesi arzındaki büyüme, eğitimin nicelik bakımından büyümesine daha az, öğrenim kalitesinin arttırılmasına ise daha fazla dayanacak. Toplumlar açısından, demek ki, olabildiğince çok sayıda insana ömürleri boyunca tüm beceri ve yeteneklerini geliştirmeleri için yardımcı olunması gerekecek.

© OECD 2007

Bu özet metin, resmi bir OECD çevirisi değildir.

Bu özet metin, OECD telif hakkı ve yayının aslının ismi belirtilmek koşuluyla çoğaltılabilir.

Değişik dillerdeki özet metinler, aslı İngilizce ve Fransızca dillerinde yayınlanan OECD yayınlarının kısaltılmış çevirileridir.

Bu yayınlar OECD İnternet Kitabevi'nden ücretsiz olarak temin edilebilir

www.oecd.org/bookshop/

Daha fazla bilgi için, OECD Halkla İlişkiler ve İletişim Müdürlüğü,
Haklar ve Çeviri Birimi'ne başvurunuz.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 94 53

OECD Rights and Translation Unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
Fransa

İnternet web sitemiz: www.oecd.org/rights/

